

Utvärderingsrapport Företagsekonomi

Områdesnämnden Samhällsvetenskap har genomfört utvärdering av huvudområdet Företagsekonomi.

Sakkunnigyttrande har inkommit från docent Anna Bengtson Uppsala universitet. Sakkunnigs underlag har utgjorts av Självvärdering med bilagorna: Publikationer 2014-2016, Förteckning över examinatorer, Programutvärderingar grundutbildningsprogram och magisterprogram 2017. Nämnden har därtill granskat ett urval examensarbeten.

Dialog med företrädare för huvudområdet har genomförts 2016-04-11 och 2017-10-11, om utformandet av självvärderingen, samt 2018-12-05 om innehållet i denna rapport.

Utbildningens kunskapsbidrag och profil vid Högskolan Dalarna

Ämnet består vanligen av fyra delområden: organisation, marknadsföring, ekonomistyrning och redovisning. Vid Högskolan Dalarna återfinns fördjupningsinriktning inom *Human Resource Management* (HRM) som ingår i delområdet organisation.

Företagsekonomi utgör huvudområde för kandidatexamen i två program: Ekonomiprogrammet, och Sport Management, samt även i Detaljhandelsprogrammet som är under avveckling. Ekonom- och Detaljhandelsprogrammet ges i Borlänge och Sports management i Falun. Närmare 80 studenter antas till Ekonomiprogrammet vilket gör det till det största programmet inom Högskolan. Vidare ingår enstaka kurser i företagsekonomi i bland annat kandidatprogrammen *International Tourism Management* (ITM), Systemvetenskapliga programmet och programmet i Grafisk teknologi.

På avancerad nivå finns ett magisterprogram i företagsekonomi med ett internationellt fokus (*Master Programme in Business Studies with an International Focus*). Programmet har tre inriktningar: HRM, redovisning och marknadsföring. Programmet ges på engelska och ett 20-tal internationella och svenska studenter tas in varje år.

Sakkunnigs kommentarer

Företagsekonomi är ett ämne med stor ämnesbredd, vilket innebär att ett lärosäte behöver se över och avgränsa antalet delområden som behandlas i utbildningarna för att erhålla tillräckligt ämnesmässigt djup, progression och forskningsanknytning. Högskolan Dalarna har valt att avgränsa sig till de centrala delområdena organisation, marknadsföring, ekonomistyrning och redovisning. Detta är en relativt snäv avgränsning, vilket förfaller rimligt med avseende på verksamhetens nuvarande omfattning och den rådande personaltillgången.

Företagsekonomi utgör huvudområde för tre program på kandidatnivå, varav ett är under avveckling. Även här verkar den nya avgränsningen rimlig, givet en omfördelning av platser till huvudprogrammet p g a de skalfördelar detta kan skapa. Huvudområdet ger även ett magisterprogram med tre inriktningar som läses av ca 20 studenter per år. Tre inriktningar på tjugo studenter låter mycket, men innebär i praktiken att studenterna termin två läser en 15 hp kurs inom sin inriktning, samt skriver uppsats i vald inriktning. Därmed även det en rimlig avgränsning som tillvaratar den rådande lärarkompetensen.

Nämndens kommentarer

Nämnden instämmer med den sakkunniga vad avser utbildningens avgränsning.

Akademisk miljö och lärarkompetens

Enligt självvärderingen fungerar såväl adjunkter som lektorer som kursansvariga och examinatorer på grundnivå 1 och båda kategorierna deltar i undervisningen. På grundnivå 2 och på avancerad nivå är ambitionen att i möjligaste mån att ha lektorer ansvariga för såväl undervisning som examination.

Två av ämnets lärare har nyligen utsetts till ”meriterade lärare”, Lenka Klimplova och Jörgen Elbe, och flertalet lärare har genomgått pedagogisk utbildning.

I självvärderingen framhålls som en utmaning att upprätthålla kompetens inom alla inriktningar och de personella resurserna ska matcha efterfrågan på kurser i en utbildning bestående av flera inriktningar och fördjupningar. Efterfrågan på flera lärare är dessutom stor och de lånas ofta ut till andra ämnen och verksamheter, vilket innebär att det tidvis uppstår brist på kompetenser som matchar grundutbildningen. Matrisen redovisar formella kompetenser fördelat på de fyra huvudsakliga inriktningarna år 2017.

	Organisation	Marknadsföring	Ekonomistyrning	Redovisning
Docenter	1	1		
Doktorer	3	3	1	1
Licentiander		1		
Adjunkter	4	3	3	3
Doktorander	1 (lic)			1

Ämnesmiljön bedömer själva att de klarar att uppnå målen i huvudområdets kurser. Den otillräckliga formella kompetensen i redovisning, vilket är ett fördjupningsområde, innebär dock problem med handledning av uppsatser inom området och därmed svårigheter att upprätthålla kvaliteten i delämnet.

Under läsåret träffas ämnesgruppen i företagsekonomi för ämnesmöten en gång i månaden. Vid mötena följs olika projekt och utvecklingsinsatser upp, såsom pedagogiska arbetssätt, genomförda kursvärderingar och kursplaner. Förslag till bemanning samt kursplaner bereds i ämnets ”delämnesgrupper” där det finns en grupp för organisation, en för marknadsföring samt en gemensam för ekonomistyrning och redovisning.

Sakkunnigs kommentarer

Institutionen har enligt tabell i självvärderingen en lärarkår bestående av tio disputerade lärare, en licentiat, tretton adjunkter, samt två doktorander. Det råder brist på lärare och handledare inom delområdena ekonomistyrning och redovisning, vilket är ett problem som institutionen delar med i stort sett samtliga lärosäten i Sverige. Av rapporten framgår att man startat rekryteringen av en lektor, men att bristen är större än så.

Problemet blir påtagligt framför allt vid uppsatshandledning där man idag använder externa resurser för att fylla ut. Centralt här är att kortsiktigt bygga upp rutiner för med tydliga handledarinstruktioner, bedömningskriterier och krav på närvaro på möten mm. för lärare för kvalitetssäkring och likabehandling av studenter

Den vetenskapliga förankringen, och handlednings- och examinationsbehovet för uppsats innebär ett påtagligt behov av kompetensförstärkning inom redovisning och ekonomistyrning. På ekonomistyrningssidan genomförs det för närvarande/har det just genomförts en nyrekrytering som ersätter den enda disputerade läraren som slutat. I redovisning finns en disputerad lärare. Både de här områdena har därmed, förutom den påtagliga bristen på disputerade lärare, även en tydlig sårbarhet som bör ses över.

Nämndens kommentarer

Det saknas kompetens inom verksamheten gällande ekonomistyrning och redovisning. Utbildningen tvingas hyra in externa resurser för att handleda examensarbeten, vilket kan vara ett problem för kvaliteten. Fler disputerade lärare vore önskvärt för att säkra utbildningens kvalitet.

Forskningsaktivitet och forskningsförankring

Enligt självvärderingen är flertalet av de disputerade lärarna engagerade i olika forskningsaktiviteter, men det finns ingen samlad forskningsmiljö i ämnet. De flesta forskar inom sina egna delämnena och tillämpningsområden, och primärt i samarbete med kollegor vid andra lärosäten eller i andra ämnen. Dessutom bedrivs forskningen i regel närmast som ”ideell verksamhet”, det vill säga när det finns tid över.

I självvärderingen definieras forskningsanknytning som att utbildningen bör vila på forskningsrön och där ska ingå vetenskaplig metod och vetenskapsteori, undervisningen bör innehålla ”disputationsliknande” processer, som uppmuntrar till att diskutera och att argument prövas och lärarna bör vara forskarutbildade och bedriva egen forskning.

I självvärderingen ges exempel på hur denna forskningsanknytning operationaliseras i utbildningen. T ex får studenterna i första kursen, Organisation och marknadsföring A, möta olika vetenskapsteoretiska idéer, de får träna i att värdera information och att skriva vetenskapligt. En första metodkurs, Vetenskap och metod I, ges under vårterminen år 1, och syftar till att studenterna ska bekanta sig med olika vetenskapliga metoder och träna på att välja metod utifrån olika problem och kunna se begränsningar i olika metoder. Under de två första åren bygger

kurslitteraturen främst på läroböcker med vissa inslag av vetenskapliga artiklar för att skapa överblick och introducera den grundläggande begreppsapparaten. Under det sista året förekommer artiklar som ett naturligt inslag i undervisningen. Utbildningen måste kunna hantera stora studentgrupper, men minst ett obligatoriskt seminarium ingår i varje kurs.

Viktigt att studenterna får träffa forskande lärare tidigt i sin utbildning t ex genom att docenter föreläser i helgrupp på dessa kurser. Detta verkar vara något miljön är medvetna om och tar med i planeringen.

Sakkunnigs kommentarer

Sakkunnig anser det tydligt att Företagsekonomi vid Högskolan Dalarna är en undervisnings- och inte forskningsdriven miljö. Av publikationslistan framgår att två lärare svarar för nästan hälften av publikationerna (44 %). Detta är inte rimligt och visar igenom på miljöns sårbarhet och starka personberoende på lärarsidan. Högskolan bör se över möjligheten att lägga ner mer kraft på att få till en bättre fungerande forskningsmiljö för lärare i företagsekonomi, inte minst eftersom detta påverkar såväl kvaliteten på utbildningen direkt och möjligheterna att rekrytera kompetenta lärare.

Sakkunnig föreslår att se över incitamenten för att publicera, t ex genom att vikta detta hårdare vid lönesättning, genom ”release fika” där nya publikationer uppmärksammas, samt information om, ersättning för och uppmuntran till lärare för att åka på konferenser och workshops. Konferenser och workshops ger förutom feedback på arbete och möjligheter till journalpublicering, även bra översikt över den senaste forskningen inom ett område och viktiga personkontakter, dvs. en tydlig potential för kvalitetsförbättringar i utbildningen. Se gärna över möjligheterna att få till ett fungerande forskningsseminarium – så brett är inte ämnet att det inte finns beröringspunkter. Ett förslag är att arbeta tematiskt eller fenomenorienterat för att hitta beröringspunkter för forskningssamtal och möjligheter att söka gemensamma anslag

Nämndens kommentarer

Två personer står för ca 40 % av alla forskning inom ämnet. Det är viktigt att möjliggöra att fler får tillgång till interna forskningsmedel och kontaktmedel.

Måluppfyllelse och progression

Företagsekonomi 2012 blev underkänt i dåvarande Högskoleverkets kvalitetsgranskning. Eftersom företagsekonomi var huvudområde i flera program med olika inriktningar hade under årens lopp skapats ett stort antal kurser med en blandning av ämnesinnehåll och tillämpat innehåll, vilket gjorde huvudområdets kärna oklar. Efter granskningen vidtog ett arbete med att definiera de kurser som skulle utgöra huvudområdet, det vill säga vilka kurser som krävs för examen, och hur progressionen mellan kurserna skulle säkerställas för att examensmålen skulle uppnås, t ex genom behörighetskrav för respektive nivå.. Dessförinnan kunde alla kurser i företagsekonomi ingå i examen.

En gemensam modell används för samtliga kursplaner där kursmålen preciseras under samma rubriker som används i beskrivningen av examensmålen i Högskoleförordningen, *kunskap och*

förståelse, färdighet och förmåga samt *värderingsförmåga och förhållningsätt*. De examinerande momenten kopplas till respektive mål i kursplanen för att det tydligt ska framgå vilket moment som avser att bestämma måluppfyllelse för respektive mål. Studiehandledningar finns för respektive kurs i vilka kriterier för bedömning klargörs. Även en övergripande studiehandledning som gäller hela ämnet har tagits fram.

Sakkunnigs kommentarer

Sakkunnig anser att utbildningarna verkar ge en klar progression, men vill påminna om att progression i utbildning inte nödvändigtvis behöver innebära att de mest kompetenta lärarna koncentreras till de högre utbildningsnivåerna.

Den höga prestationsgraden kan vara lite av en varningsklocka, även om en förklaring kan vara de skärpta behörighetskraven. Se över kravbilden så att rimliga krav ställs för progression till nästa nivå.

Lärandemålen i utbildningsplaner ger intryck av att vara i god paritet med examensmål och utbildningarnas inriktning. Som man själv påpekar via studentkommentarer bör magisterprogrammets forskningsprofil på bekostnad av en mer praktikerorienterad profil antingen ändras eller tydliggöras i beskrivningen.

Nämndens kommentarer

Nämnden instämmer med sakkunnig.

Skriftliga arbeten

Handledningen av examensarbetet på grundnivå omfattar 25 timmar per examensarbete. Enbart personer med egna akademiska erfarenheter från egen forskning och forskarutbildning får verka som handledare. På avancerad nivå handleder endast personal med doktorsexamen. Handledarens roll finns beskriven i studiehandledning.

Med utgångspunkt i den analys som skedde efter Högskoleverkets kvalitetsutvärdering utvecklades följande modell vilken tillämpas för examination av examensarbetet:

- lärare med doktorsexamen examinerar examensarbeten på grundnivå och på avancerad nivå,
- examinerator deltar inte i handledningstillfällen utan endast på studenternas slutseminarium och under examinationen,
- examinerator har numera 10 timmar (tidigare 5) för inläsning, bedömning och examination,
- examinerator gör en självständig bedömning som baseras på betygskriterierna och delges studenterna efter seminariet.

Sakkunnigs kommentarer

Självvärderingen tar upp problemet med minskande färdigheter i skrivande hos studenter, och det verkar som det finns en medvetenhet om och handlingsplan för detta.

Sakkunnig får intryck av att det är stort fokus på enskild handledning under uppsatskursen. Enligt sakkunnigs erfarenhet är seminarier där studenterna opponerar på varandra ett utmärkt komplement, som gynnar studenternas lärande samtidigt som det spar lärarresurser. Den långsiktiga målsättningen bör vara disputerade och forskaraktiva lärare i all uppsatshandling.

Sakkunnig menar att det är svårt utläsa vilken vikt som läggs på tidsramen för uppsatsskrivande, och att få en klar bild över rutiner för uppsatsexamination och uppsatshandledning. Detta är områden som är centrala kvalitetsaspekter, inte minst baserat på utbildningens behov av externa lärare för att upprätthålla det här arbetet.

Nämndens kommentarer

Nämnden granskade 2015 fem stycken slumpvis valda och anonymiserade examensarbeten.

Exempel på utlåtanden var då:

Plus

- Välskriven, tydligt upplägg och metodval,
- relevant och bra genomförd,
- relevant och aktuellt ämne,
- kunskapsbasen från litteraturen är bra.

Minus

- Uppsatsen är enbart deskriptiv trots att statistik används,
- angående metodfrågor saknas tydlig diskussion och reflexion över kunskapssyn och alternativa metoder diskuteras inte,
- forskningsetisk diskussion saknas angående valet av informant,
- undersökningen bygger på utsagor av en intervjuperson vilket är otillräckligt för att undersökningen ska vara valid,
- kvalitativ data analyseras som den vore kvantitativ,
- kunskapsbasen från litteraturen är bra men används inte,
- den teoretiska bakgrunden nämns men tillämpas inte.

I stort sett ansågs examensarbetena hålla måttet trots de kritiska synpunkterna. Nämnden diskuterade huruvida det finns bedömningskriterier om kvalitativa intervjuer, t ex hur man resonerar kring antalet intervjuer. Vidare anser nämnden att en diskussion om metod och metodanvändning skulle behöva lyftas i handledarkollegiet.

Utbildningens organisation

Kurserna som utgör huvudområdet är 16 stycken, varav samtliga programstudenter i stort sett läser de första 60 högskolepoängen gemensamt. Av återstående 30 hp kan 15 hp väljas utifrån vald specialisering och 15 hp utgörs av examensarbete.

Sedan den revidering som gjordes efter Högskoleverkets kvalitetsgranskning så har antalet programkurser minskat och en del av kurserna ingår inte i huvudområdet.

Antalet helårsstudenter är kring ca 300 under de senaste åren. Sammantaget uppgick prestationsgraden till 84 respektive 88 procent under 2015 respektive 2016. Den relativt höga prestationsgraden kan enligt självvärderingen delvis förklaras av att skärpta behörighetskrav till kurser på de olika nivåerna infördes efter Högskoleverkets kvalitetsgranskning.

Högskolan har utfärdat 77 kandidatexamina i företagsekonomi vartdera året 2015-16, samt 11 respektive 19 magisterexamina.

Kommentarer

Sakkunnig och nämnden har inga kommentarer.

Omvärldsbevakning/arbetslivsanknytning

En rad återkommande aktiviteter nämns i självvärderingen. Bland annat deltar lärare i Föreningen företagsekonomi i Sveriges (FEKIS) årliga konferens, och i Civilekonomernas riksförbunds (CR) årliga konferens. Vid Högskolan finns ett gemensamt branschråd inrättat för ekonomutbildningarna med åtta externa ledamöter med olika bakgrund och erfarenheter av relevans för blivande företagsekonomer. Utbildningen har dock ingen organiserad alumniverksamhet.

Under flera år har också utvecklats ett samarbete med den företagsekonomiska institutionen vid Örebro universitet, där utbyte av erfarenheter sker t ex angående bedömningar, och kompetens därifrån har använts till föreläsningar för personal om handledning och för studenter i vetenskaplig problematisering och analys. Det finns även ett utbyte av examensarbeten i syfte att diskutera bedömningskriterier.

Studenter med kandidatexamen i företagsekonomi vid Högskolan, kan gå vidare till alla motsvarande utbildningar på avancerad nivå i Sverige.

Sakkunnigs kommentarer

Sakkunnig bedömer att utbildningarna verkar ge en relativt god förberedelse för yrkeslivet, och tillägger att det för närvarande är centralt att följa utvecklingen inom revisionsområdet, för att erhålla flexibilitet inför ny/förändrad kravbild.

Institutionen (och Högskolan Dalarna) har enligt egen utsago inte lyckats arbeta upp någon fungerande alumniverksamhet. En mindre resurskrävande väg kan vara att ha årliga event såsom öppet hus med mingel och föreläsning eller liknande.

Nämndens kommentarer

Nämnden anser att en styrka är deltagandet i branschråd och nationella sammanhang och samarbetet med Örebro universitet.

Studentinflytande

Varje årskull i respektive program har två representanter utsedda av den egna studentgruppen som träffar programansvarig en gång per termin för att diskutera utbildningen och studenternas

synpunkter. Utöver kursutvärderingar genomförs även programutvärderingar i slutet av varje läsår.

Skriftliga kursutvärderingar ska göras på varje kurs. Dessa diskuteras främst i delämnegrupperna om de berör ett av delämnena och i hela ämnesgruppen om samtliga är berörda.

Om synpunkterna bedöms som relevanta eller om lärarna själva uppfattar att ett upplägg eller vissa moment i en kurs fungerar mindre väl så brukar det leda till ändringar i aktuell kursplan. Flera sådana ändringar har skett i flera kurser bara under senaste läsåret.

Sakkunnigs kommentarer

Miljön verkar inte göra någon uppdelning mellan formella och informella ämnesmöten. Detta försvårar möjligheterna till studentnärvaro, vilket annars kunnat vara en ovärderlig resurs i diskussioner kring pedagogik, kursinnehåll mm.

Den låga svarsfrekvensen på kursvärderingar är ett problem som behöver åtgärdas för att få fungerande beslutsunderlag för kvalitetsutveckling.

Nämndens kommentarer

Nämnden anser att studenterna har möjligheter till inflytande.

Internationalisering, Jämställdhet och mångfald och Hållbar utveckling

Enligt självvärderingen innehåller flera av grundkurserna internationella perspektiv, som till exempel kursen i internationell marknadsföring. I denna kurs deltar även Erasmusstudenter. Därutöver finns flera valbara kurser på engelska bland annat om internationell marknadsföring.

Engelsk litteratur introduceras på grundkurserna och sedan ökar inslaget och svårighetsgraden av engelska successivt under utbildningen. Från och med ht 2017 kommer termin fem att ges på engelska. Detta för att bereda möjlighet för fler utländska studenter att läsa tillsammans med programstudenterna. Denna termin benämns också ”utbytestermin” för att peka på att denna termin gärna läses på ett partneruniversitet.

Magisterprogram har ett internationellt fokus. Det ges på engelska och flertalet av studenterna är internationella. Tre av kurserna är även öppna för Erasmus- och andra utbytestudenter.

Under läsåret 2016/17 läste 123 inresande avtalsstudenter företagsekonomi. Tillsammans med magisterstudenterna skapas en internationell miljö med goda möjligheter för kontakter och utbyten.

Det är dock svårt att få studenter att resa ut på utbyten. Normalt brukar 5-10 studenter läsa utomlands varje år. Skälen till det låga antalet tycks vara en rädsla för att studietiden ska förlängas, att det inte finns kurser som motsvarar de som missas, att det blir för dyrt och omständligt, eller att de har arbete och/eller familj som man inte kan vara ifrån.

Hälften av lärarkåren utgörs av kvinnor. Fyra av tio disputerade är kvinnor och andelen förväntas öka. Däremot önskas riktade insatser för att ge kvinnliga lärare möjlighet att meritera sig till seniora forskare.

Bland studenterna är könsfördelningen ungefär 60 % kvinnor och 40 % män. Andelen kvinnor har ökat under en längre period men fördelningen har stabiliserats på den här nivån sedan några år tillbaka. En relativt stor andel studenter med utländsk bakgrund läser utbildningarna, och en ökning har skett under senare år vilket är positivt för mångfalden, men innebär utmaningar i undervisning när ett allt större antal studenter har svårt att uttrycka sig i skrift på svenska.

Hållbar utveckling berörs inte i självvärderingen.

Sakkunnigs kommentarer

Från programutvärderingen för magisterprogrammet framgår en önskan från studenterna om mer casebaserad undervisning, samt en önskan om ett större fokus på icke-västerländsk kontext. Både dessa önskemål ter sig rimliga och centrala ur ett internationaliseringsperspektiv. På utbytessidan framstår det som lite förvånande att så få studenter väljer att resa ut. Här finns möjlighet att erhålla stöd centralt, samt möjlighet till benchmarking mot andra högskolor och universitet för att finna framgångsrecept.

Självvärderingen berör inte jämställdhetsaspekter annat än som ett konstaterande om könsfördelning mellan studenter och mellan lärare. Institutionen bör se över sitt jämställdhetsarbete för såväl lärare som studenter. Det måste finnas resurser och kompetens för detta på central högskolenivå om det saknas lokalt.

Nämndens kommentarer

Det finns möjligheter att utveckla internationalisering t ex genom ökade möjligheter för lärare att delta i internationella konferenser och tid för att delta i Erasmusutbyten.

Det är oklart hur hållbarhets-, jämställdhets- och mångfaldsperspektiv kommer till uttryck i utbildningen och i undervisningssituationer.

Framtidsperspektiv

Högskolan bör långsiktigt slå vakt om och utveckla ekonomutbildningen och den kompetens som ligger bakom den. För att huvudområdet ska kunna utvecklas framgent behövs följande satsningar:

- Skapa möjligheter för doktorer att bli befordrade till docenter och för docenterna att bli befordrade till professorer,
- rekrytera disputerade inom redovisning,
- skapa definierade forskargrupper inom ämnet och tillsammans med andra ämnen,
- arbeta för att inrätta doktorandtjänster, särskilt för att stärka inriktningen redovisning,
- förbättra möjligheterna att anta doktorander med en företagsekonomisk profil till forskarutbildningen inom området Mikrodatanalis,
- utveckla forskningsfinansieringen,

- uppmuntra fler lärare att söka utveckla sina pedagogiska förmågor och ansöka om meritering enligt den pedagogiska karriärstegen
- skapa bättre förutsättningar för fler lärare att delta i internationalisering.

Sakkunnigs sammanfattning

Styrkor inom huvudområdet

- Stark avgränsning till kärnans mest centrala delområden.

Svagheter inom huvudområdet

- Bristen på disputerade och forskande lärare.

Möjligheter för framtida utveckling

- Stärka forskningen.
- Studentinflytandet kan förstärkas.
- Kopplingen mellan kurser kan stärkas.

Sårbarhet för förändringar

- Starkt personberoende.